

КОРПОРАТИВНЕ (ТА ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНЕ) ПРАВО НА ДИВІДЕНДИ: ДОКТРИНА ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

CORPORATE (AND MANDATORY) RIGHT TO DIVIDENDS: PERSPECTIVES OF LEGAL REGULATION

Смірнов Г.Ю., аспірант кафедри цивільного права

Інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Дана стаття присвячена дослідженню змісту та особливостей реалізації за українським законодавством права на дивіденди. Звертається увага на формулюванні дивідендів як частини чистого прибутку, який залишився після сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів, з огляду на що запропоновано внесення змін до законодавства. Право на отримання дивідендів існує як в підприємницьких, так і непідприємницьких корпораціях. В науковій роботі наголошується на існуванні двох прав на дивіденди – власне корпоративного (яке виникає з моменту набуття участі) та зобов'язального, виникнення якого обумовлене додатковими юридичними фактами. В статті аналізується питання умовності та безумовності корпоративного й зобов'язального права на дивіденди. Проводиться чітке розмежування між корпоративним правом на дивіденди (брати участь в їх розподілі) та правом на здійснення управління, яке здійснюється при розподілі прибутку. Автор також доводить, що зобов'язальне право на отримання дивідендів не посвідчується часткою (акціями, паєм), не є нерозривно пов'язаним з особою учасника (акціонера, члена) корпорації, а тому може бути предметом самостійного відчуження як звичайне майнове право вимоги. Підкреслюється колізійність норм чинного законодавства щодо умов виплати дивідендів за привілейованими акціями та наводиться перспектива розв'язання даного питання. Запропоновано авторський підхід щодо розміру чистого прибутку який підлягає обов'язковому спрямуванню на виплату дивідендів, якщо інше не передбачено рішенням загальних зборів корпорації. Автором здійснено класифікацію моделей правового регулювання строків виплати дивідендів. В статті наводиться пропозиція щодо надання учасникам (акціонерам, членам) всіх корпорацій, в разі прострочення виплати дивідендів, захищати порушене право на їх отримання шляхом звернення до нотаріуса за вчиненням виконавчого напису. Дане право повинно забезпечуватися розширенням переліку документів, щодо яких може бути вчинено нотаріусом виконавчий напис.

Ключові слова: дивіденди, чистий прибуток, відчуження, резервний капітал, виконавчий напис.

This article is devoted to the study of the content and peculiarities of the realization of the right to dividends under Ukrainian legislation. An emphasis is put on the wording of dividends as part of the net profit remaining after paying taxes, fees and other mandatory payments, in view of which amendments to the legislation are proposed. The right to receive dividends exists in both commercial and non-commercial corporations. The scientific work emphasizes the existence of two rights to dividends – the corporate one (which arises from the moment of acquiring the status of a participant) and the obligational one, the emergence of which is conditioned by additional legal facts. The article analyzes the issue of conditionality and unconditionality of the corporate and obligational right to dividends. A clear distinction is made between the corporate right to dividends (to participate in their distribution) and the right to exercise management, which is carried out during the distribution of profits. The author also proves that the obligational right to receive dividends is not evidenced by a share (shares, share), is not inextricably linked to the person of a participant (shareholder, member) of a corporation, and therefore can be subject to independent alienation as an ordinary property right of claim. The conflicting nature of the norms of the current legislation regarding the terms of payment of dividends on preferred shares is emphasized and the prospect of solving this issue is given. The author's approach is proposed regarding the size of the net profit, which is subject to mandatory allocation to the payment of dividends, unless otherwise provided by the decision of the general meeting of the corporation. The author classified models of legal regulation of terms for payment of dividends. The article contains a proposal to allow participants (shareholders, members) of all corporations, in the event of a delay in the payment of dividends, to protect the violated right to receive them by applying to a notary for execution of an executive inscription. This right should be ensured by improving the list of documents in respect of which the notary can make an executive inscription. This right should be ensured by expanding the list of documents in respect of which a notary can make an executive inscription.

Key words: dividends, net profit, alienation, reserve capital, executive inscription.

Постановка проблеми. Право на отримання дивідендів є найістотнішим правом учасників підприємницьких корпорацій. Як справедливо зазначає І. Р. Калаур: «прибуток – це той визначальний майновий інтерес, заради якого учасник товариства вкладає своє майно» [1, с. 101]. Право на отримання дивідендів, в свою чергу, дозволяє розподілити отриманий учасниками прибуток між собою та отримати належну його частину на пропорційних засадах. Натомість, дослідження права на отримання дивіденди дозволило встановити: відсутність єдиного законодавчого визначення самого поняття дивіденди; суперечливість доктринальних визначень права на дивіденди; відсутність єдності позицій щодо здатності права вимоги виплати дивідендів бути самостійним предметом відчуження; колізійність законодавчих норм в частині умов реалізації права на дивіденди та потребу у вдосконаленні правового регулювання реалізації права на дивіденди як такого. Аналіз зазначеного права пропонується розпочати зі встановлення поняття дивідендів, правової природи права на отримання дивідендів та його правомочностей, а згодом – особливостей його вітчизняного та іноземного правового регулювання. Подібний під-

хід забезпечить краще розуміння того, яким шляхом потрібно рухатися при його законодавчій регламентації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням права на отримання дивідендів займалися такі вчені як А. В. Смітюх, А. В. Сороченко, І. Б. Саракун, М. К. Богущ, В. М. Коссак, В. М. Кравчук, С. Д. Могилевський, Д. В. Ломакін, В. А. Васильєва, Ю. Ю. Попов, О. В. Бігняк та інші.

Постановка завдання. Метою статті є визначення поняття дивіденду, змісту корпоративного та зобов'язального права на дивіденд, здатності зобов'язального права на отримання дивідендів бути самостійним об'єктом відчуження, особливостей національного та іноземного правового регулювання здійснення корпоративного та зобов'язального права на дивіденди.

Виклад основного матеріалу. Визначенню поняття «дивіденд» присвячено кілька законодавчих положень. Так, згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затвердженим Наказом Міністерства Фінансів України від 29.11.1999 року № 290, «дивіденд» визначається як частина чистого прибутку, розподілена між учасниками (власниками) відповідно до частки їх участі у власному капіталі підприємства [2]. Аналогічним

чином – як частина чистого прибутку, що підлягає виплаті учасникам господарського товариства пропорційно розміру їхньої майнової участі – дивіденди визначені згідно з ч. 1 ст. 26 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (далі – ЗУ «Про ТОВ») та а. 1–2 ч. 2 ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства» (далі – ЗУ «Про АТ») та ч. 1 ст. 34 Проекту Закону України «Про акціонерні товариства» (далі – Проект ЗУ «Про АТ») [3], [4], [5]. Згідно з п.п. 14.1.49 Податкового Кодексу України (далі – ПК України), дивіденди – платіж, що здійснюється юридичною особою, в тому числі емітентом корпоративних прав, інвестиційних сертифікатів чи інших цінних паперів, на користь власника таких корпоративних прав, інвестиційних сертифікатів та інших цінних паперів, що засвідчують право власності інвестора на частку (пай) у майні (активах) емітента, у зв'язку з розподілом частини його прибутку, розрахованого за правилами бухгалтерського обліку. При цьому, під «частиною прибутку» яка підлягає розподілу законодавець розуміє саме частину чистого прибутку, про що свідчить а. 1 пп. 14.1.49 ПК України [6]. Адже відповідно до пункту 3.25 Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 23.03.2013 року № 433, чистий прибуток (збиток) розраховується як алгебраїчна сума прибутку (збитку) до оподаткування, податку на прибуток та прибутку (збитку) від припиненої діяльності після оподаткування [7].

Таким чином, можна зробити висновок, що виплата дивідендів здійснюється за рахунок чистого прибутку, отриманого після сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів за результатами фінансово-господарської діяльності товариства протягом попереднього (попередніх) звітного(-их) періоду(-ів) [8, с. 138–139]. Наведене визначення пояснюється тим, що законодавець ставить за мету забезпечити надходження коштів від сплати податків та зборів до державного та місцевого бюджетів та попередити зловживання при розподілі прибутку, в результаті яких на користь учасників буде вилучено максимум коштів, а борги зі сплати податків та інших обов'язкових платежів будуть залишені товариству (у зв'язку з банкрутством якого, наприклад, існуватиме ризик, що ці борги не буде погашено у зв'язку з недостатністю майна – прим. Г. Ю.) [9, с. 201].

Принагідно зазначимо, що Закон України «Про господарські товариства» (далі – ЗУ «Про господарські товариства») містить дещо відмінне визначення поняття «дивідендів». Так, згідно зі ст. 10 ЗУ «Про господарські товариства» учасники господарських товариств (зокрема, повних та командитних товариств – Г. Ю.) мають право на отримання частки прибутку [10]. Законодавець не уточнює, про яку саме частину прибутку йде мова і не містить посилання на правила бухгалтерського обліку щодо розрахунку цієї частини. Однак, якщо звернути увагу на ч. 1 ст. 15 ЗУ «Про господарські товариства, то можна помітити, що саме розуміння поняття «чистий прибуток» відрізняється від того, яке наводиться в попередніх нормативних визначеннях – ним є сума прибутку, одержана після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат і витрат на оплату праці, сплати процентів по кредитах банків та по облігаціях, передбачених законодавством України податків та інших платежів до бюджету, а також виплати дивідендів (курсив наш – Г. Ю.). Тобто, в даному випадку, дивіденди формуються в результаті розподілу прибутку, отриманого до сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів, що не забезпечує надходження коштів від сплати податків та зборів до державного та місцевого бюджетів та не попереджає зловживання при розподілі прибутку.

Таким чином, ми пропонуємо викласти ч. 1 ст. 15 ЗУ «Про господарські товариства» наступним чином: «при-

буток товариства утворюється з надходжень від господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат і витрат на оплату праці. З балансового прибутку товариства сплачуються проценти по кредитах банків та по облігаціях, а також вносяться передбачені законодавством України податки та інші платежі до бюджету. Чистий прибуток, одержаний після зазначених розрахунків, використовується товариством для виплати дивідендів, а також в інший спосіб, визначений відповідно до установчих документів».

О. В. Бігняк, з яким ми не можемо не погодитися, слушно зауважує, що дивіденди є пасивним доходом, не пов'язаним з активними підприємницькими діями особи, і виникають лише тоді, коли критерієм їх виплати є внесок (розмір частки, пакету акцій, паю – курсив наш Г. Ю.), а не особиста трудова участь осіб, які є учасниками товариства [11, с. 69]. І дійсно, якщо особа отримує платежі у зв'язку з роботою / послугами, які вона надала, в тому числі беручи особисту участь в діяльності товариства, то такі платежі є відповідною платою, але аж ніяк не дивідендами. Окрім цього, згідно зі ст. 26 Закону України «Про кооперацію» (далі – ЗУ «Про кооперацію») особиста участь в діяльності виробничого кооперативу надає такій особі право на кооперативні виплати, які є способом перерозподілу прибутку на основі трудової, а не майнової участі учасників, а отже такі платежі не є дивідендами [12]. Натомість, той факт що учасники кооперативу беруть особисту трудову участь в його діяльності не обов'язково свідчить про відсутність в таких осіб права на отримання дивідендів. Так, ч. 2 ст. 26 ЗУ «Про кооперацію» передбачено право членів та асоційованих членів кооперативу отримувати за результатами розподілу прибутку виплату на паї, що є нічим іншим як дивідендним платежем, який особа отримує пропорційно своєму майновому внеску (паю) до виробничого кооперативу.

Водночас, варто звернути увагу, що дивідендні платежі та право на їх отримання можуть виникати як в підприємницьких, так і не підприємницьких корпораціях. Ми вже зазначали, що ч. 2 ст. 26 ЗУ «Про кооперацію» передбачає право членів будь-яких кооперативів отримувати виплати на паї (дивіденди). Водночас, споживчий кооператив є не підприємницькою юридичною особою, проте його члени наділені правом отримувати дивідендні платежі, які іменуються законодавцем «виплатами на паї». Аналогічно, попри те, що кредитні спілки є також неприбутковими юридичними особами – про що свідчить ч. 1 ст. 1 Закону України «Про кредитні спілки» (далі – ЗУ «Про кредитні спілки») – можливість одержувати дохід на свій пайовий внесок передбачена й ч. 1 ст. 11 ЗУ «Про кредитні спілки» [13]. Наведене пояснюється тим, що прибуток, як різниця між доходами та витратами, притаманний як підприємницькій, так і не підприємницькій діяльності. Різниця полягає в тому, яким чином він використовується: в підприємницьких юридичних особах – для розподілу між учасниками (акціонерами, членами); в не підприємницьких – для досягнення статутних цілей, але при цьому залишок може використовуватися іншим чином, в тому числі розподілятися між учасниками (членами) не підприємницької корпорації, що не суперечить поняттю не підприємницької юридичної особи.

З'ясувавши зміст поняття «дивіденд», слід перейти до аналізу правової природи та змісту права на дивіденди. Деякі вчені, серед яких В. І. Цікало [14, с. 98] Н. С. Бутрин [15, с. 77] вважають, що «права на участь в розподілі прибутку» та «права на отримання дивідендів» є правомочностями єдиного «права на участь в розподілі прибутку та отримання дивідендів». Такий підхід закріплено в п. 2 ч. 1 ст. 116 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), та ст. 5 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [16]. Водночас, дане суб'єктивне право не перед-

бачене ані ст. 167 ГК України, ані ст. 25–26 ЗУ «Про АТ» (ст. 27–28 Проекту ЗУ «Про АТ») тощо. Зазначене викликає запитання щодо того, яким же є співвіднесення права на участь в розподілі прибутку та права на отримання дивідендів. На думку вищенаведених вчених, однією із форм реалізації даного права є прийняття рішення про розподіл прибутку на загальних зборах.

Вважаємо, що як вчені, так і законодавець помилково пов'язують правомочність із безпосереднього здійснення розподілу прибутку з правом на отримання дивідендів. Наведений висновок обумовлено тим, що право розподіляти прибуток, в тій частині, в якій воно стосується прийняття рішення загальними зборами, очевидно пов'язане з реалізацією учасниками (членами) юридичної особи їхнього права на участь в управлінні – прийняття рішення з питання порядку денного щодо розподілу прибутку – а тому не може становити зміст корпоративного права на дивіденди. Такої ж точки зору притримуються А. В. Смітюх, С. С. Кравченко та інші вчені [17, с. 377–378], [18, с. 16].

О. В. Щербина, А. В. Смітюх, С. Д. Могилевський, Д. В. Ломакін та інші вчені розрізняють корпоративне та зобов'язальне право на отримання дивідендів, яке виникає після прийняття рішення загальними зборами корпорації щодо розподілу прибутку та виплати дивідендів [19, с. 5], [20, с. 88], [21, с. 94–95], [22, с. 92]. Так, наприклад, Д. В. Ломакін розрізняє корпоративне та зобов'язальне право на дивіденди за критерієм об'єкту – корпоративне право на дивіденд має своїм об'єктом розподіл дивідендів на пропорційних засадах (визначення їх суми), в той час як об'єктом права вимоги виплати дивідендів є виплата конкретної суми [22, с. 92]. Подібним чином визначає зміст корпоративного права на отримання дивідендів й С. Д. Могилевський [21, с. 94]. Ми в цілому погоджуємося із таким підходом вчених. Корпоративне право на дивіденд полягає в можливості особи бути залученою до участі в розподілі дивідендів та вимагати його здійснення на пропорційних засадах. Однак, з моменту прийняття рішення про виплату дивідендів, корпоративне право на отримання дивідендів є реалізованим та обумовлює виникнення похідного від нього зобов'язального права вимоги виплати належних дивідендів.

Варто зазначити, що корпоративне та зобов'язальне право на дивіденди перебувають між собою в особливому зв'язку – лише корпоративне право на дивіденди посвідчується часткою (акцією, паєм) та здатне переходити до нового власника вищенаведених оборотоздатних об'єктів. Натомість зобов'язальне право на дивіденд такою властивістю не наділене. Так, згідно з а. 4 ч. 4 ст. 30 ЗУ «Про АТ» (а. 5 ч. 4 ст. 34 Проекту ЗУ «Про АТ»), у разі відчуження акцій після дати складення переліку акціонерів, які мають право на отримання дивідендів, але раніше самої виплати дивідендів, право на отримання дивідендів залишається в особи, яка зазначена в даному переліку. Перелік акціонерів, які мають право на одержання дивідендів, в свою чергу, згідно з а. 3 п. 1 Розділу 4 «Положення про провадження депозитарної діяльності» складається Центральним депозитарієм на дату, визначену наглядовою радою акціонерного товариства, яка, згідно з ч. 4 ст. 30 ЗУ «Про АТ» повинна бути встановлена не раніше, ніж через 10 днів після дати прийняття відповідного рішення наглядовою радою (або радою директорів, згідно з ч. 4 ст. 34 Проекту ЗУ «Про АТ»). Перелік осіб, які мають право на отримання дивідендів за привілейованими акціями, складається протягом одного місяця після закінчення звітного року [23]. Як ми зазначали раніше, виплата дивідендів здійснюється учасникам (акціонерам), які перебували в такому статусі на момент прийняття рішення і до відчуження належних їм часток (акцій) третім особам. Втім, в іноземному законодавстві існує і протилежна практика. Так, а. 5 ч. 1 ст. 22 Закону Республіки

Казахстан «Про акціонерні товариства» передбачено, що «відчуження акції з невиключеними по ній дивідендами здійснюється з правом на їх отримання новим власником акції, якщо інше не передбачено даним Законом або договором відчуження» [24].

Аналогічно виплата дивідендів в ТОВ та ТДВ здійснюється, згідно з ч. 1 ст. 26 ЗУ «Про ТОВ» лише особам, які були учасниками на момент прийняття відповідного рішення, і, відповідно, не залежить від факту передачі частки в статутному капіталі третій особі. В обох випадках, особа, яка відчужила частку (акції, пай) зберігає за собою право вимагати виплати дивідендів, яке не поділяється юридичну долю решти корпоративних прав, оскільки корпоративне право на дивіденди, разом з іншими правами учасника (акціонера) (які є єдиним оборотоздатним об'єктом), переходить до третьої особи у зв'язку з набуттям частки (акцій, паю). Окрім цього, варто зазначити, що положення ч. 1 ст. 26 ЗУ «Про ТОВ» потрібно розуміти таким чином, що рішення про виплату дивідендів приймається виключно стосовно всіх осіб, які були учасниками на день його прийняття, або ж нікому. Законодавство не передбачає можливості здійснювати розподіл прибутку та визначення розміру дивідендів лише щодо певної групи учасників (акціонерів) та позбавляти окремих осіб права брати в ньому участь. Так, учасник, який не сплатив повністю або частково свій внесок, також не позбавляється права на участь в розподілі прибутку – така особа позбавляється лише безпосередньої виплати дивідендів, а отже реалізації зобов'язального права, втім не корпоративного (ч. 3 ст. 27 ЗУ «Про ТОВ»).

Дискусійною на сьогодні є можливість права на отримання дивідендів бути самостійним оборотоздатним об'єктом та предметом договорів щодо його відчуження третій особі. Деякі вчені, серед яких В. М. Кравчук та Ю. Ю. Попов, вважають, що право на отримання дивідендів є самостійним оборотоздатним правом в зобов'язанні щодо виплати якого можливою є заміна кредитора – зокрема, через договір цесії [25, с. 66] [19, с. 199–200]. Інші вчені, серед яких В. А. Васильєва, Н. С. Бутрин, Н. Д. Вінтоняк та інші відстоюють позицію, що корпоративні права є неподільними (є єдиним оборотоздатним об'єктом – прим. Г. Ю.), а тому відчуження права на отримання частини прибутку окремо від інших корпоративних прав є неможливим [26, с. 111], [15, с. 54–55], [27, с. 39].

Аналізуючи даний аспект права на отримання дивідендів, варто зазначити наступне. Слід розрізняти безпосередньо корпоративне та похідне зобов'язальне права на отримання дивідендів – останнє не посвідчується часткою, акціями чи паєм, оскільки, наприклад, в разі відчуження частки чи акцій після прийняття рішення про виплату дивідендів та складення переліку акціонерів, що мають право на їх отримання, дане право не переходить разом з іншими корпоративними правами до набувача частки, акцій, паю (ч. 1 ст. 26 ЗУ «Про ТОВ»; а. 4 ч. 4 ст. 30 ЗУ «Про АТ», а. 5 ч. 4 ст. 34 Проекту ЗУ «Про АТ»). Окрім цього, якщо виплата дивідендів здійснюється в грошовій формі, то, як справедливо відзначає О. А. Беляневич, право вимоги за грошовим зобов'язанням не має нерозривного зв'язку із особою кредитора, і його відступлення іншій особі не підпадає під заборону, встановлену ст. 515 ЦК [28].

Обмеження щодо заміни кредитора в зобов'язанні встановлені українським законодавством в ч. 3 ст. 512 ЦК України (передбачене законом або ж договором), а також ст. 515 ЦК України – неможливість заміни кредитора в зобов'язанні, яке є нерозривно пов'язане з його особою. Із зазначеного, для встановлення можливості уступки (відчуження) права вимоги виплати дивідендів, має значення лише існування передбаченої законом заборони або нерозривності права вимоги з особою кредитора. Аналіз чинного законодавства свідчить про відсутність в ньому забо-

рони щодо відступлення чи відчуження зобов'язального права на дивіденди. Відповідно, необхідно з'ясувати, чи є воно нерозривно пов'язаним з особою кредитора. Відповідь на дане питання надав Верховний Суд в Постанові від 17 липня 2020 року в справі № 910/12608/18 суд вказав, що «зобов'язання з виплати дивідендів є грошовим, та не є таким, що нерозривно пов'язано з особою кредитора, тому заборона, встановлена у статті 515 ЦК України, не поширюється». Суд також наголошує в зазначеній Постанові, що чинне законодавство не встановлює жодних заборон щодо відступу такої вимоги третій особі [29]. Доволі цікаву точку зору з зазначеного питання висловила Г. О. Вронська в своїй Окремій Думці від 05 листопада 2019 року в справі 910/14113/18. Зокрема, суддя звернула увагу на той факт, що правовідносини з отримання дивідендів є корпоративними, а ст. 513 ЦК України передбачено, що правочин щодо заміни кредитора здійснюється в тій самій формі що й правочин, на підставі якого виникло зобов'язання, право вимоги за яким передається. Відповідно, як зазначено в Окремій Думці, оскільки підставою виникнення права на отримання дивідендів є не правочин, а тому видається сумнівним виконання вимог такої норми [30]. На нашу думку, щодо застосування ст. 513 ЦК України до уступки (відчуження) права на отримання дивідендів, вважаємо за необхідне зазначити наступне.

Так, дійсно, згідно з судовою практикою Верховного Суду, рішення органу управління юридичної особи є актом ненормативного характеру, і не може розглядатися як правочин в розумінні ст. 202 ЦК України [31]. Попри те, що в своїй попередній публікації ми вже висловили свою незгоду з подібною позицією, навіть якщо припустити що ця позиція є вірною, вона не заперечує можливість зобов'язального права на отримання дивідендів бути предметом відступлення [32]. За таких умов, зміст ст. 513 ЦК України слід тлумачити таким чином, що нею лише визначається форма для правочину про заміну кредитора, і лише в тих зобов'язаннях, підставою виникнення яких є правочин. Відповідно, якщо виходити з того, що рішення органу управління не вважається правочинним, то ст. 513 ЦК України не підлягає застосуванню, а отже для правочину про заміну кредитора в зобов'язанні з виплати дивідендів законодавством не встановлено форми вчинення. Це єдине на що, в такому випадку, вказує дана стаття ЦК України, і жодних обмежень щодо зміни кредитора в зобов'язанні з виплати дивідендів вона не встановлює.

З огляду на зазначене, можна зробити висновок, що зобов'язальне право на отримання дивідендів, на відміну від корпоративного права, не є нерозривно пов'язаним з особою та щодо якого можлива зміна кредитора на підставі договорів, що опосередковують перехід майна (майнових прав) від однієї особи до іншої (цесії, факторингу, міни, дарування та ін.).

Варто звернути увагу на відмінності в реалізації права на отримання дивідендів власників простих акцій та власників привілейованих акцій. *По-перше*, з огляду на переважний характер прав власників привілейованих акцій, виплата дивідендів їм здійснюється в першу чергу, порівняно з власниками простих акцій. *По-друге*, у власників привілейованих акцій більше джерел виплати належним їм дивідендів, аніж у власників простих акцій. Так, власникам привілейованих акцій дивіденди можуть виплачуватися як з резервного капіталу (ч. 2 ст. 19 ЗУ «Про АТ»), так і за рахунок спеціального фонду (а. 5 ч. 2 ст. 30 ЗУ «Про АТ»), створення та розмір відрахувань до якого, згідно з «Порядком формування та використання спеціального фонду для виплати дивідендів за привілейованими акціями» визначаються загальними зборами [33]. Щодо власників простих акцій використання зазначених джерел для виплати дивідендів не передбачено чинним

законодавством. Однак, ч. 3 ст. 34 Проекту ЗУ «Про АТ» закладено можливість власників простих акцій отримувати дивіденди за рахунок резервного капіталу, чим значно підвищуються гарантії таких акціонерів щодо реалізації права на отримання дивідендів.

Доволі цікавим є питання щодо умовності чи безумовності права на отримання дивідендів. Так, М. К. Богуш вважає, що умовним є право на отримання дивідендів за простими акціями та часткою в статутному (складеному) капіталі, оскільки залежить від факту наявності / відсутності прибутку. Натомість, право на отримання дивідендів власників привілейованих акцій вчена відносить до безумовних [34, с. 174]. В. І. Цікало вважає, що реалізація права на отримання дивідендів може бути умовною та безумовною залежно від типу акцій. Якщо мова йде про прості акції, то дане право є умовним, оскільки може бути застосоване лише у разі прийняття рішення загальними зборами акціонерів про їх виплату. Натомість право на отримання дивідендів власників привілейованих акцій, як зазначає вчений, є безумовним, оскільки не залежить від прийняття рішення про їх виплату [14, с. 99]. На нашу думку, позиції вищевказаних авторів заслуговують на деякі уточнення.

Для початку зауважимо, що дискусію щодо безумовності / умовності суб'єктивного права слід перенести в площину аналізу як корпоративного права на дивіденди, так і похідного зобов'язального права на дивіденди. Так, наприклад, згідно зі ст. 26 ЗУ «Про ТОВ» підставою виплати дивідендів для учасників ТОВ та ТДВ є рішення загальних зборів товариства про їх виплату (ст. 26 ЗУ «Про ТОВ»), а також наявність відповідного прибутку, з якого дивіденди можна сформувані. В даному випадку, умовами реалізації корпоративного права на отримання дивідендів є рішення про розподіл прибутку та виплату дивідендів та наявність відповідного прибутку, з якого можливо здійснити їх розподіл; зобов'язальне право на отримання дивідендів є умовним в частині реалізації корпоративного права на дивіденди (пропорційного розподілу дивідендів між учасниками) та наявності прибутку, з якого відбуватиметься виплата. Аналогічно, згідно з а. 1 ч. 2 ст. 30 ЗУ «Про АТ», умовними є корпоративне та зобов'язальне право власників простих акцій. Натомість, дещо відмінною є ситуація із власниками привілейованих акцій. Згідно з а. 2 ч. 2 ст. 30 ЗУ «Про АТ» (а. 2 ч. 3 ст. 34 Проекту ЗУ «Про АТ») виплата дивідендів за привілейованими акціями здійснюється відповідно до статуту, оскільки відомості про розмір дивідендів за привілейованими акціями кожного класу, відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 13 ЗУ «Про АТ» (ч. 2 ст. 34 Проекту ЗУ «Про АТ»), мають бути обов'язково передбачені в статуті. Таким чином, корпоративне право на дивіденди за привілейованими акціями є реалізованим, оскільки вони вже розподілені між власниками привілейованих акцій в установчому документі. На нашу думку, в даному випадку недоцільно говорити про безумовність корпоративного права власників привілейованих акцій на дивіденди, оскільки його реалізація обумовлена внесенням відповідних відомостей до статуту. Відповідно, дане право є реалізованим один раз і здатне надалі регулярно та неодноразово породжувати зобов'язальне право на отримання дивідендів та кореспондуючий йому обов'язок корпорації з їх виплати в обумовлених розмірах.

Досліджуючи умови виникнення та реалізації права на дивіденди, варто звернути увагу на відсутність консенсусу серед науковців щодо того, чи обумовлена реалізація зобов'язального права на отримання дивідендів власників привілейованих акцій необхідністю прийняття рішення про їх виплату загальними зборами акціонерів чи лише закінченням відповідного звітного року. Принагідно зазначимо, що дискусійність даного питання жодним чином не впливає на той факт, що зобов'язальне право на отримання

дивідендів власників привілейованих акцій обумовлене реалізацією корпоративного права на дивіденди та настанням одного з вищенаведених юридичних фактів (прийняття рішення загальними зборами чи закінчення звітного періоду). Чинне законодавство містить додаткові гарантії реалізації здійснення виплати дивідендів за привілейованими акціями за рахунок можливості використання для їх виплати резервного капіталу чи створеного спеціального фонду для їх виплати (а. 5 ч. 2 ст. 30 ЗУ «Про АТ»). Отож, спробуємо надати відповідь на запитання, який же юридичний факт обумовлює виникнення зобов'язального права на отримання дивідендів.

А. В. Смітюх та Я. С. Марущак вважають, що для виплати дивідендів власникам привілейованих акцій не потрібно прийняття загальними зборами рішення про їх виплату [17, с. 163–164], [35, с. 86–87]. Подібна позиція обумовлена змістом а. 1–2 ч. 2 ст. 30 ЗУ «Про АТ». Так, згідно з а. 1 ч. 2 ст. 30 ЗУ «Про АТ» виплата дивідендів власникам простих акцій здійснюється з чистого прибутку звітного року та / або нерозподіленого прибутку на підставі рішення загальних зборів акціонерного товариства у строк, що не перевищує шість місяців з дня прийняття загальними зборами рішення про виплату дивідендів. Дана норма визначає рішення загальних зборів акціонерів як підставу виникнення зобов'язального права на отримання дивідендів, а також точку відліку спливу 6-ти місячного строку для виконання товариством обов'язку з виплати дивідендів. Натомість, а. 2 ч. 2 ст. 30 ЗУ «Про АТ» передбачено, що виплата дивідендів за привілейованими акціями здійснюється з чистого прибутку звітного року та/або нерозподіленого прибутку відповідно до статуту акціонерного товариства у строк, що не перевищує шість місяців після закінчення звітного року. В даному випадку законодавець уникає згадки про рішення загальних зборів акціонерів як підставу виникнення зобов'язального права на отримання дивідендів, а точкою відліку спливу 6-ти місячного строку для виконання товариством обов'язку з виплати дивідендів за звітний рік є, власне, закінчення звітного року. Наведений аналіз дозволяє стверджувати, що зобов'язальне право власників привілейованих акцій на отримання дивідендів виникає не на підставі рішення загальних зборів акціонерів, а у зв'язку з юридичною подією – закінченням звітного року.

Однак деякі вчені не погоджуються з подібним тлумаченням чинного законодавства. Так, І. І. Гришина та А. В. Сороченко вважають, що положення а. 2 ч. 2 ст. 30 ЗУ «Про АТ» слід розуміти таким чином, що розмір дивідендів за привілейованими акціями, на відміну від розміру дивідендів за простими акціями, визначається статутом, а прийняття рішення загальними зборами про виплату дивідендів є такою ж обов'язковою для їх виплати, як і для акціонерів-власників простих акцій – доцільність його прийняття залежить від результатів господарської діяльності [36, с. 38–39], [37, с. 97]. Подібний висновок вчених обумовлений тим, що в ч. 3 ст. 31 ЗУ «Про АТ» законодавець визначає умови, за яких є неможливим прийняття рішення про виплату дивідендів за привілейованими акціями. Наразі такою умовою є відсутність реєстрації звіту про результати емісії акцій.

Аналіз вищенаведених позицій дозволяє стверджувати, що в чинному ЗУ «Про АТ» існує внутрішня колізія між нормами, присвяченими правовому регулюванню реалізації права на дивіденди та виконання обов'язку з їх виплати. Подібний стан речей ставить перед законодавцем завдання визначитися, в який спосіб повинно реалізуватися зобов'язальне право власників привілейованих акцій на отримання дивідендів. Вочевидь, усвідомлюючи наявність окресленої нами проблеми, законодавець зняв невизначеність даного питання в положеннях Проекту Закону України «Про акціонерні товариства». Так, згідно з ч. 3 ст. 35 Проекту Закону, при визначенні

умов, що унеможливають виплату дивідендів за привілейованими акціями, законодавець уникає будь-якої згадки щодо «прийняття рішення», а зазначає лише про безпосередню «виплату дивідендів». Відповідно, законодавець знімає будь-яку колізію пов'язану з умовами виникнення зобов'язального права на дивіденди – воно виникає у зв'язку з закінченням звітного року. Таким чином, можемо сподіватися, що на момент прийняття та набрання чинності даним законопроектом, положення вищенаведеної норми не зазнає змін та ми отримаємо ясність щодо умов здійснення виплати дивідендів за привілейованими акціями.

Згідно зі ст. 26 ЗУ «Про ТОВ» виплата дивідендів в товариствах з обмеженою та додатковою відповідальністю здійснюється виключно за рахунок чистого прибутку. При цьому, згідно з ч. 2 ст. 30 ЗУ «Про АТ», виплата дивідендів, як власникам простих так і привілейованих акцій, може здійснюватися за рахунок нерозподіленого прибутку та резервного капіталу фонду. Більше того, згідно з а. 5 ч. 2 ст. 30 ЗУ «Про АТ», законодавець встановлює додаткові гарантії виплати дивідендів за привілейованими акціями, дозволяючи здійснення цих виплат за рахунок резервного капіталу або спеціально створеного фонду. Згідно з ч. 3 ст. 34 Проекту ЗУ «Про АТ» дозволено використання резервного капіталу й для здійснення виплат дивідендів за простими акціями. На нашу думку, позбавлення можливості товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю здійснювати виплату дивідендів за рахунок нерозподіленого прибутку є нічим іншим, як упущенням законодавця, не обумовленим особливостями корпоративних відносин в даних товариствах, порівняно з іншими. З огляду на зазначене, ми погоджуємося з М. К. Богуш щодо необхідності закріпити аналогічну норму щодо інших організаційно-правових форм корпорацій (товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю, повних та командитних товариств, споживчих та виробничих кооперативів, кредитних спілок тощо – прим. Г. Ю.) [34, с. 173].

Варто також наголосити на тому, що в товариства немає обов'язку з прийняття рішення про виплату дивідендів. Так, наприклад, ч. 2 ст. 31 ЗУ «Про ТОВ» передбачено обов'язок із включення питання про розподіл прибутку та збитків товариства *питання про виплату дивідендів* до порядку денного річних загальних зборів. Водночас, якщо звернутися до а. 3 ч. 2 ст. 32 ЗУ «Про АТ» (ч. 3 ст. 37 Проекту ЗУ «Про АТ»), то обов'язковому включенню до порядку денного підлягає лише питання щодо розподілу прибутку та збитків товариства, однак не питання щодо визначення розміру дивідендів. Зазначене свідчить про те, що в учасників (акціонерів) господарських товариств немає жодної гарантії, що їхніми правами не буде знехтувано. Відсутність в чинному законодавстві положень, які б обумовлювали обов'язковість прийняття рішення про виплату дивідендів в певній частині щодо чистого прибутку обумовлює ризик незахищеності меншоритарних учасників (акціонерів, членів) в частині реалізації ними права на отримання дивідендів.

З огляду на зазначене, слід навести пропозицію В. М. Коссака щодо необхідності передбачити в законодавстві норму, яка б установлювала обов'язок органів управління акціонерного товариства спрямувати частину чистого прибутку на виплату дивідендів [38, с. 77–78]. М. К. Богуш, наприклад, пропонує визначити обов'язкове спрямування частини прибутку на виплату дивідендів в розмірі 5% від чистого прибутку (нерозподіленого прибутку), якщо інший розмір не встановлено статутом [34, с. 176]. Дана пропозиція створює широкі можливості для господарського товариства щодо розподілу його прибутку. Однак, оскільки рішення прийматиметься простою більшістю, доволі великий ризик того, що незалежно від ситуації та потреб товариства, розмір диві-

дентів учасників (акціонерів) так і залишаться в межах обов'язкових 5 %. Адаже розмір дивідендів, призначених до виплати, формують саме загальні збори, їхня більшість (або ж мажоритарні учасники, акціонери чи члени). Зміни до законодавства в частині реалізації корпоративного та зобов'язального прав на дивіденди повинні ґрунтуватися на балансі інтересів учасників (акціонерів, членів) та корпорації. Відповідно, слід знайти більш оптимальний розмір відсотку чистого прибутку, який підлягатиме спрямуванню на виплату дивідендів.

Для порівняння, можна обрати два кардинально різних законодавчих приклади за обсягом частини прибутку, яка підлягає обов'язковому спрямуванню на виплату дивідендів. Законодавством Швейцарії передбачено, що розмір обов'язкової частини чистого прибутку, яка повинна бути спрямованою на виплату дивідендів, становить 5 % [39]. В цей же час, згідно зі ст. 217 Закону Португалії «Про компанії», «якщо інше не передбачено статутом, або трьома чвертями голосів учасників при прийнятті рішення про виплату дивідендів, то половина чистого прибутку у фінансовому році підлягає обов'язковому розподілу між учасниками товариства з обмеженою відповідальністю» [40]. Законом Фінляндії «Про товариства з обмеженою відповідальністю», зокрема Главою 13, Секцією 7 передбачено, що принаймні половина прибутку, отриманого за звітний рік, підлягає спрямуванню на виплату дивідендів, якщо відповідна вимога буде заявлена учасником, який володіє 10 % статутного капіталу [41].

На нашу думку, підхід, продемонстрований в законодавствах Португалії та Фінляндії, краще захищає право акціонерів на отримання дивідендів (особливо міноритарних), оскільки спрямування прибутку на розвиток та підтримку діяльності товариства повинно бути в інтересах значної більшості акціонерів, а отже вимога щодо прийняття такого рішення трьома чвертями голосів є виправданою та обґрунтованою. В даному аспекті ми цілком можемо погоджуватися з пропозицією А. В. Сороченка щодо того, що рішення про невиплату дивідендів має прийматися кваліфікованою більшістю (трьома чвертями) голосів [37, с. 100]. Прийняття рішення про невиплату дивідендів простою більшістю голосів поставить міноритарних акціонерів в залежність від волі мажоритарних, створюючи ризик не отримання дивідендів взагалі, а отже й не сприятиме поставленому завданню – покращенню гарантій здійснення даного права. Безумовно, аналогічний підхід повинен бути відображений в ЗУ «Про АТ», ЗУ «Про ТОВ та ТДВ», ЗУ «Про господарські товариства», ЗУ «Про кооперацію» та ЗУ «Про кредитні спілки».

Варто вказати що в чинному законодавстві, залежно від виду господарського товариства, наявний диференційний підхід як щодо строків виплати дивідендів, так і щодо періоду, за який вони виплачуються. Так, згідно з ч. 3–4 ст. 26 ЗУ «Про ТОВ» дивіденди виплачуються протягом шести місяців (якщо інший строк не встановлено статутом або рішенням про виплату) за будь-який період, що є кратним кварталу, якщо інше не передбачено статутом. Інакше кажучи, законодавство надає учасникам ТОВ та ТДВ дискрецію щодо питання періоду, за який виплачуватимуться дивіденди. В свою чергу, ч. 2 ст. 30 ЗУ «Про АТ» (ч. 3 ст. 34 Проекту ЗУ «Про АТ»), передбачено, що виплата дивідендів здійснюється як власникам простих, так і власникам привілейованих акцій виключно за звітний рік (або попередні роки – якщо мова йде про нерозподілений прибуток). Виплата дивідендів, згідно з ч. 2 ст. 30 ЗУ «Про АТ» (ч. 3 ст. 34 Проекту ЗУ «Про АТ») здійснюється: власникам простих акцій – протягом шести місяців з дати прийняття рішення про їх виплату власникам; власникам привілейованих акцій – протягом шести місяців після закінчення звітного року. Однак, а. 3 ч. 2 ст. 30 ЗУ «Про АТ», рівно як і для ТОВ та ТДВ, законодавцем передбачено можливість прийняття

загальними зборами рішення щодо виплати дивідендів у строк, менший ніж передбачений законом.

Вважаємо слушним зауваження І. Б. Саракун та А. В. Сороченка, на думку яких строк виплати дивідендів в шість місяців є надто великим та створює ризики порушення корпоративних прав як поточних акціонерів, так і майбутніх [42, с. 11], [43, с. 100]. Так, тривалий строк пов'язаний з такими ризиками як інфляція, банкрутство, зловживання та шантаж з боку більшості чи мажоритарних учасників (акціонерів). Відповідно, учасник (акціонер, член) корпорації цілком ймовірно може опинитися в економічно не вигідному становищі (особливо якщо дивіденди сприймаються ним як значна частина джерел для існування), а отже потребує додаткової гарантії здійснення та своєчасності виплати дивідендів.

Якщо проаналізувати норми законодавств іноземних держав, то питання строку виплати дивідендів врегульовується досить відмінно – зокрема, залежно від ступеню дискреції в частині встановлення строку виплати дивідендів, можна виділити три моделі: 1) модель обмеженого строку; 2) модель формально-обмеженого строку; 3) модель необмеженого (дискреційного) строку. Коротко проаналізуємо кожен з виділених нами моделей.

Модель обмеженого строку – законодавство визначає конкретний строк виплати дивідендів в товариствах, не даючи можливості його учасникам, при прийнятті рішення, вийти за його межі. Так, ст. L232-13 Комерційного кодексу Франції передбачено, що виплата дивідендів в акціонерних товариствах та товариствах з обмеженою відповідальністю здійснюється не пізніше 9 місяців після завершення фінансового (звітного) року, який може бути подовжено судом. Згідно з ч. 2 ст. 40 Закону Казахстану «Про товариства з обмеженою відповідальністю», такий строк становить 1 місяць з дня прийняття рішення про виплату дивідендів, а для акціонерних товариств, згідно з ч. 4 ст. 23 та ч. 1 ст. 24 Закону Казахстану «Про акціонерні товариства» – 90 днів, як для власників простих, так і власників привілейованих акцій [44], [45], [31].

Модель формально-обмеженого строку – дивіденди повинні бути виплачені в строк, передбачений законодавством, якщо інше не зазначено в рішенні про їх виплату або статуті. Так, § 112 Закону Чехії «Про бізнес корпорації» передбачено, що виплата дивідендів в повних товариствах здійснюється протягом 6-ти місяців, якщо інше не передбачено законом, установчим документом або рішенням вищого органу управління корпорації; для товариств з обмеженою відповідальністю, згідно з § 161 Закону, передбачено 3-х місячний строк виплати дивідендів, якщо статутом не передбачено інше; акціонерних товариств, згідно з §348 Закону, передбачено здійснення виплати дивідендів за акціями в 3-х місячний строк з моменту затвердження фінансової звітності, якщо інше не передбачено статутом [46].

Модель необмеженого (дискреційного) строку – законодавство не містить обмежень щодо строку виплати дивідендів, а останній встановлюється рішенням про їх виплату. Кодекс комерційних компаній Польщі, згідно з 3 ст. 193 та ч. 2 ст. 348, не встановлює законодавчого обмеження щодо строку виплати дивідендів – він визначається рішенням вищого органу управління корпорації [47].

Українське законодавство, в свою чергу, містить елементи кількох моделей строку виплати дивідендів: щодо ТОВ та ТДВ, згідно з ч. 4 ст. 26 ЗУ «Про ТОВ» – формально-обмежений строк, в той час як, наприклад, для власників привілейованих акцій, згідно з а. 2–3 ч. 2 ст. 30 ЗУ «Про АТ» (ч. 3 ст. 34 ЗУ Проекту ЗУ «Про АТ») – обмежений строк (виплата дивідендів підлягає безумовній виплаті протягом шести місяців року наступного за звітним).

З огляду на зазначене, вважаємо, що найбільш оптимальним для українського законодавства є імплементація

обмеженого підходу при регулюванні виплати дивідендів та зменшення строку їх виплати в усіх господарських товариствах, виробничих та обслуговуючих кооперативах, кредитних спілках. Погоджуємося з А. В. Сороченком, та вважаємо строк в 3 місяці є достатнім для здійснення виплати дивідендів як учасникам ТОВ та ТДВ, так і акціонерам [43, с. 100]. Окрім цього, такий строк є виправданим з точки зору подання квартальної фінансової звітності. Цілком доцільно передбачити цей же строк для виплати дивідендів у решті корпорацій, де передбачено право на отримання дивідендів. Так, чинним ЗУ «Про господарські товариства» (щодо командитних та повних товариств), ЗУ «Про кооперацію», ЗУ «Про кредитні спілки» питання строку виплати дивідендів не врегульовано зовсім, а отже зазначена пропозиція повинна бути відображеною і в даних Законах.

Якщо дивіденди не будуть виплачені у строк, передбачений законодавством або строк, визначений в рішенні про виплату дивідендів, акціонер може звернутися до суду з позовом про стягнення несплачених дивідендів. Альтернативно, а. 4 ч. 2 ст. 30 ЗУ «Про АТ», (а. 4 ч. 3 ст. 34 ЗУ «Про АТ») в разі невиконання дивідендів товариством, надає акціонерам право звернутися до нотаріуса щодо вчинення виконавчого напису нотаріуса на документах, за якими стягнення заборгованості здійснюється у безспірному порядку згідно з переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України. Однак учасники ТОВ та ТДВ позбавлені можливості скористатися таким правом. Зазначене твердження обумовлене не тільки відсутністю в ЗУ «Про ТОВ» норми, аналогічної за своїм змістом а. 4. ч. 2 ст. 30 ЗУ «Про АТ», але й тим, що в п. 13 «Переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів» (далі – Перелік), відсутній документ, який би міг пред'явити учасник ТОВ чи ТДВ аби здійснити стягнення в безспірному порядку [48]. Тобто, учасник ТОВ та ТДВ (власне як і учасники чи члени інших корпорацій, де передбачено можливість отримувати дивіденди) позбавлені та простоти стягнення заборгованості на підставі виконавчого напису нотаріуса, порівняно із стягненням в судовому порядку. Відповідно, ми пропонуємо внести зміни до ЗУ «Про ТОВ та ТДВ», ЗУ «Про кооперацію», ЗУ «Про господарські товариства», ЗУ «Про кредитні спілки» та передбачити, що в разі невиконання дивідендів у визначений строк, в учасників (членів) корпорацій є право звернутися до нотаріуса щодо вчинення виконавчого напису на документах, за якими стягнення заборгованості здійснюється у безспірному порядку згідно з переліком, встановленим Кабінетом Міністрів

України. Закономірно, пропонуємо п. 13 Переліку доповнити а. 2 наступного змісту: *учасники (члени) товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю, повного та командитного товариств, виробничого та споживчого кооперативів, кредитної спілки для одержання виконавчого надпису подають примірник оригіналу (нотаріально засвідчену копію) рішення уповноваженого органу про виплату дивідендів або рішення учасників.*

Висновки. Дивіденди є пасивним доходом учасників (акціонерів, членів) корпорацій, який виплачується з чистого прибутку – частини прибутку, яка залишилася після сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів за результатами фінансово-господарської діяльності товариства протягом попереднього (попередніх) звітного(-их) періоду(-ів). Існують два окремих суб'єктивних права на отримання дивідендів: 1) корпоративне, яке полягає в можливості бути залученим до розподілу дивідендів на пропозиційній основі; 2) зобов'язальне, яке полягає в можливості вимагати виплати розподілених дивідендів. Лише корпоративне право посвідчується часткою, акцією, паєм та переходить до набувача зазначених оборотоздатних об'єктів; зобов'язальне право залишається в особі, яка була учасником (акціонером, членом) на момент прийняття рішення про виплату та до моменту відчуження частки (акцій, паю). Зобов'язальне право також здатне бути самостійним оборотоздатним правом в зобов'язанні щодо виплати якого можливою є заміна кредитора.

В чинному ЗУ «Про АТ» існує внутрішня колізія щодо необхідності прийняття рішення про виплату дивідендів за привілейованими акціями. Дана колізія вирішена Проектом ЗУ «Про АТ» на користь зняття необхідності прийняття рішення загальних зборів, що відповідатиме пріоритетному характеру права на дивіденди власників привілейованих акцій.

В корпорації відсутній обов'язок з прийняття рішення про виплату дивідендів, а тому наголошується на необхідності закріплення обов'язку спрямування 50 % чистого прибутку на виплату дивідендів, а рішення про невиконання обумовити отриманням трьох-чвертей голосів. Саме частка чистого прибутку в розмірі 50 %, на нашу думку, краще відповідає балансу інтересів корпорації та її учасників (акціонерів, членів).

Учасники (акціонери, члени) всіх корпорацій, де передбачена можливість виплати дивідендів, повинні мати право здійснити стягнення заборгованості з виплати дивідендів на підставі виконавчого напису нотаріуса. Відповідне право повинно бути забезпечене розширенням переліку документів, на підставі яких є можливою його реалізація.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калаур І. Р. Види майнових корпоративних прав та правові механізми їх здійснення. *Університетські наукові записки*. 2011. № 10. С. 100–104.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Наказ Міністерства Фінансів України № 290 від 29.11.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення: 28.07.2022 року).
3. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text> (дата звернення: 28.07.2022 року).
4. Про акціонерні товариства: Закон України 17.09.2008 № 514-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text> (дата звернення: 28.07.2022 року).
5. Про акціонерні товариства: Проект Закону України № 2493 від 25.11.2019. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67468 (дата звернення: 28.07.2022 року).
6. Податковий кодекс: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 28.07.2022 року).
7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 року № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text> (дата звернення: 28.07.2022 року).
8. Васильєва В. А. Науково-практичний коментар Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». Харків: Право, 2020. 336 с.
9. Попов Ю. Ю. Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»: наук.-практ. комент. Київ: К. І. С., 2019. 392 с.
10. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text> (дата звернення: 28.07.2022 року).
11. Бігняк О. В. Цивільно-правовий захист корпоративних прав в Україні: дис. докт. юр. наук: 12.00.03 / Одеса, Національний університет «Одеська юридична академія», 2018. С. 501.

12. Про кооперацію : Закон України від 10.07.2003 № 1087-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15#Text> (дата звернення: 28.07.2022 року).
13. Про кредитні спілки : Закон України від від 20.12.2001 № 2908-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14#Text> (дата звернення: 28.07.2022 року).
14. Цікало В. І. Здійснення і захист права акціонерів на отримання дивідендів: порівняльно-правовий аспект / В. І. Цікало // *Вісник Львівського університету. Серія юридична.* – 2016. – № 63. – С. 97–112.
15. Бутрин Н. С. Правочин як підстава виникнення та припинення корпоративних прав : дис. канд. юр. наук: 12.00.03 / Івано-Франківськ, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2014. 207 с.
16. Цивільний кодекс : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 28.07.2022 року).
17. Смітюх А. В. Корпоративні права та корпоративні паї (частки): теоретико-правові аспекти : монографія. Одеса : Фенікс, 2018. – 662 с.
18. Кравченко С. С. Право участі в управлінні господарським товариством. *Адвокат.* 2009. № 10. С. 16–20.
19. Щербина О. В. Правове становище акціонерів за законодавством України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.03 «цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Київ, Київський національний університет імені Тараса Шевченка 2000. – 14 с.
20. Смітюх А. В. Щодо правової природи права на дивіденд. *Правова держава.* 2018. № 29. С. 85–89.
21. Могилевский С. Д. Общество с ограниченной ответственностью: законодательство и практика его применения. Москва : Статут, 2010. 421 с.
22. Ломакин Д. В. Корпоративные правоотношения: общая теория и практика её применения в хозяйственных обществах. Москва : Статут, 2008. 511 с.
23. Положення про провадження депозитарної діяльності : Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 23.04.2013 року № 735. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1084-13#Text> (дата звернення: 28.07.2022 року).
24. Про акціонерні товариства : Закон Республіки Казахстан від 13 травня 2013 року (в редакції від 12 липня 2022 року). URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1039594#pos=9;-178 (дата звернення: 28.07.2022 року).
25. Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах : дис. докт. юр. наук: 12.00.03 / Львів, Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. 430 с.
26. Васильєва В. А. Корпоративне право як об'єкт спадкових прав. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України.* 2010. № 23. С. 109–113.
27. Вінтоняк Н. Д. Правовий режим корпоративних прав подружжя : дис. канд. юр. наук: 12.00.03. Київ, Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака, 2019. 213 с.
28. Беляневич О. А. Про оборотоздатність права вимоги за грошовим зобов'язанням. *Приватне право і підприємництво.* 2015. № 14. С. 44–50.
29. Постанова Верховного Суду в складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 08.07.2020 року в справі № 910/12608/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90439648> (дата звернення: 28.07.2022 року).
30. Окрема думка судді Г. О. Вронської від 10.12.2019 року в справі 910/13891/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86332935> (дата звернення: 28.07.2022 року).
31. Постанова Верховного Суду в складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 08.04.2022 року в справі № 904/3241/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103892656> (дата звернення: 28.07.2022 року).
32. Смірнов Г. Ю. Оскарження рішення загальних зборів корпорації: поточний стан та перспективи правового регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2022. № 6. С. 138–145.
33. Порядок формування та використання спеціального фонду для виплати дивідендів за привілейованими акціями : Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 29.09.2011 року № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1205-11#Text> (дата звернення: 28.07.2022 року).
34. Богуш М. К. Захист прав та інтересів суб'єктів корпоративних правовідносин : дис. канд. юр. наук: 12.00.04 / Київ, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2018. 240 с.
35. Марущак Я. С. Корпоративні права та обов'язки за законодавством України та Європейського Союзу : дис. канд. юр. наук: 12.00.03 / Одеса, Національний університет «Одеська юридична академія», 2018. 224 с.
36. Гришина І. І. Відповідальність акціонерного товариства за порушення корпоративних прав акціонерів. *Право та інновації.* 2015. № 4 (12). С. 37–43.
37. Сороченко А. В. Корпоративні права та обов'язки: господарсько-правовий аспект : дис. канд. юр. наук: 12.00.04 / Київ, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2015. 204 с.
38. Коссак В. М. Проблеми захисту майнового права міноритарних акціонерів на отримання дивіденду. Проблеми охорони прав суб'єктів корпоративних правовідносин : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (23–24 вересня 2011 р.). Івано-Франківськ, 2012. С. 78.
39. Товариство з обмеженою відповідальністю: правові основи / Офіційна інтернет-сторінка Федеральної Ради Швейцарії. URL: <https://www.kmu.admin.ch/kmu/en/home/concrete-know-how/setting-up-sme/les-differentes-formes-juridiques/limited-company.html> (дата звернення: 28.07.2022 року).
40. Прокомерційні компанії: Закон Португалії від 29 березня 2016 року. URL: <https://www.cmvm.pt/en/Legislacao/LegislacaoComplementar/EmitentesOfertasInformcaoValoresMobiliarios/Pages/Commercial-Company-Act.aspx?v=> (дата звернення: 28.07.2022 року).
41. Про товариства з обмеженою відповідальністю : Закон Фінляндії від 21.07.2006 року. URL: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060624> (дата звернення: 28.07.2022 року).
42. Саракун І. Б. Здійснення корпоративних прав учасниками (засновниками) господарських товариств: цивільно-правовий аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.03 «цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Київ, Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва Академії Правових Наук України, 2008. 21 с.
43. Сороченко А. В. Проблеми реалізації акціонерами права на отримання дивідендів за законодавством України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки.* 2013. № 3. С. 99–103.
44. Комерційний кодекс : Закон Франції в редакції від 15 липня 2022 року. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000005634379/ (дата звернення: 28.07.2022 року).
45. Про товариства з обмеженою відповідальністю : Закон Республіки Казахстан від 22 квітня 1998 року. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1009179 (дата звернення: 28.07.2022 року).
46. Про бізнес корпорації : Закон Республіки Чехія від 25 січня 2012 року. URL: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Business-Corporations-Act.pdf> (дата звернення: 28.07.2022 року).
47. Кодекс комерційних компаній : Закон Республіки Польща від 15 вересня 2000 року. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20000941037> (дата звернення: 28.07.2022 року).
48. Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів : Постанова Кабінету Міністрів від 29 червня 1999 року № 1172. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1172-99-p#Text> (дата звернення: 28.07.2022 року).